

DIMENSIUNEA TRAGICĂ A FOAMETEI DIN BASARABIA: MĂRTURII ALE VICTIMELOR DIN COMUNA GĂLĂȘENI

Violina DĂNILĂ

Resumé: La famine des années 1946-1947 a été une famine organisée par le régime politique staliniste. Elle a eu le rôle d'instituer la terreur comme mode de gouvernement. Les habitants du village Gălășeni (district de Rîșcani) ont eu la malchance de connaître les horreurs de la famine. Ils ont été témoins des cas de cannibalisme, ont vu comme les enfants trahissaient leurs propres parents, pour ne pas traiter le régime staliniste.

Stalinismul comunist nu a dispărut odată cu instaurarea unui nou regim, el persistă și în prezent în memoria celor care au avut de suferit de pe urma acțiunilor ce au avut drept scop distrugerea acestei națiuni. Război, foamete, deportări, toate aceste crime ale comunismului aveau menirea de a instaura frica printre oameni, iar ele „sunt înspăimântătoare nu numai prin numărul lor ci, în special, prin metodele diavolești de distrugere a celei mai performante creaturi a lui Dumnezeu – omul, de maltratări morale și fizice, de schilodire a sufletelor multor generații de tineri.”²⁷²

Foametea din Basarabia a fost generată de un complex de cauze: distrugerea substanțială a agriculturii în perioada celui de-al doilea război mondial, seceta din 1945 – 1946, dar și sechestrarea abuzivă a producției agricole.

Locuitorii satului Gălășeni, care au ținut piept acestui fenomen, sunt, de fapt, copiii foametei. Erau mici, iar părinții au avut grijă ca această calamitate să ocolească copilăria lor și ei să nu simtă profund lipsa de hrană.

Constantin Badrajan, născut la 1 ianuarie 1938 își amintește modul de viață pe care l-a avut familia sa în perioada foametei: „Familia noastră, în perioada aceea a avut o viață foarte grea. A început războiul în '41. Tatăl meu a murit în '44 și mama a rămas cu trei copii. Erau neajunsuri după război, era vai și vai! La școală noi umblam desculți. Era brumă, dar te duceai, puneai picioarele sub tine. Eram nevoiți, pentru că caii care erau buni au fost luați la front. Nouă calul ni l-au schimbat. Eu aveam șapte ani și umblam cu calul la arat. După ce se strângea, apoi trebuia să strângem pâinea, grâul, nu era combină, îl cosea cu coasa. [...] Puterea asta sovietică au pus niște șefi de sector răii răilor, niște prăpădiți...”

În '45, dacă s-a terminat războiul, a fost o viață foarte – foarte grea. Haine nu erau, încălțăminte nu era. Umblam cu haine împletite în cârlig. Îi spuneau țarancă. O îmbrăcam, iar în picioare umblam cu opinci. Un moș de-al meu s-a dus la Cernăuți și a cumpărat opinci de cauciuc.”

Seceta, dar și insectele au diminuat volumul recoltei de grâu: „Ș-apoi de-amu când a venit foamea, a fost un an foarte secetos. Când grâiele au crescut, erau frumușele în felul lor, au venit așa niște paraziți, niște cărăbuși mai mari ca buburuza. Câmpurile de grâu, când erau în lapte, apoi erau cafenii. Noi ne duceam cu o funie mare, de cinci – șase metri și-i scuturam și roada a fost foarte-foarte slabă.”

Cu toate acestea, oamenii erau obligați să livreze produse agricole, căci „În felul acesta satul trebuia să îndeplinească planul. Pe de altă parte, se imita acordarea de înlesniri și reducerea normelor unui anumit număr de gospodării țărănești.”²⁷³

²⁷² Dulgheru Valeriu, „Crimele comunismului: rădăcinile comunismului, teroarea roșie, teroarea stalinistă, răstignirea Basarabiei”, pag. 9

²⁷³ Șișcanu I „Foametea din RSS Moldovenească în anii 1946 – 1947”, pag. 116

Andrei Frumusachi, născut la 30 noiembrie 1939 își amintește cum oamenii renunțau la propria avere, fiind cuprinși de teamă și teroare. Acum narează evenimentele pe un ton comic, deși tragismul fenomenului este subliniat de fiecare enunț: *Mi-amintesc din '46. Vara nu știu cum, dar toamna... pâine s-a făcut tare puțină, popușoi erau niște găgălici. Vitele nu aveau ce mânca, dacă nu era nimic, nu a plouat...Știu, mi-amintesc. Era greu de trăit: dădea postavkă²⁷⁴ lumea: dădea și grâu, și popușoi, și poamă chiar, de toate celea: carne, ouă, lapte. Și bani puțini erau și tata avea o vacă bălaie. Mi-amintesc vaca ceea, mi-o amintesc. Și toamna, tata a luat-o și a dus-o la Cobani, aici, a dus-o la carne, că, dacă nu aveai să dai lapte, plăteai bani. Și a dus vaca ceea la Cobani, în loc de carne, de lapte și de ouă. Pâine nu a dus, că era puțină tare, a pus-o în pod. Dar a dus vaca ceea. Și asta îmi amintesc: că a stat vaca ceea, astat 3-4 zile acolo și a venit acasă. Tata a venit în ziua aceea, dar vaca a venit acasă. Și noi așa ne-am speriat: of, ne-a mai judeca, dar vremea grea era... Mama plângea: „Du-te! Du-te și du vaca înapoi!” S-a sculat tata dimineața, a legat vaca și a dus-o la Cobani înapoi. Dar ei poate și o căutau pe undeva, dar aveau să ajungă ei. Și atunci a dus vaca înapoi.”*

Colectările se desfășurau în condiții extreme. Oamenilor li se cerea produse agricole. Loviți de frică și teroare, fiii, reprezentați ai legii, acționau împotriva propriilor părinți. **Gheorghe Pelin**, născut la 6 martie 1933, își amintește că: *„Anul 1946 nu a fost bogat tare, dar nici cu secetă mare. Oamenii au strâns pâinea, dar aveau **postavcă**. Veneau și luau pâinea de la oameni. După aceea, după o lună, au venit adăugător să mai deie. De-amu aiștia mai înstăriți aveau de unde, dar aiștia săraci nu aveau. Satul Gălășeni era în raionul Balatina. Țin minte când venea postavul șchiop la selsovet²⁷⁵, venea noaptea, aduna lumea și îi preîntâmpina: „Trebuie să dați, c-apoi după voi va da și satul: Era Tălămbuță, Costică Secrieru, oameni mai avuți. Aceia au dat, dar restul –nu.”*

A trecut o lună și din casă-n casă umblau și strângeau: chiar și de la acei care au dat a doua oară, tot strângeau, dar oamenii au simțit asta și au ascuns. Unde e casa asta, era casa bunicăii, aveau vreo trei camere, în una au săpat, au ascuns și au lăsat oleacă de pâine. Cum să nu lese? Au luat tot: ce au găsit în pod, în hambar, totul! Au rămas numai cu aceia ce au ascuns. Dar alții, sârmanii – cu nimic. Iaca una Dunea, unde e Vasile Gherasim, în pod, a stricat cahla și a pus pâine. Au venit, s-au suit în pod și au priceput că a ascuns acolo. „Ce ai aici? Nimic!” a spus ea. „Ia caută!” Și au stricat cahla și au găsit pâinea. Totul au luat, iar în comisie era și băiatul ei – Gheorghe Gherasim. Și așa la toți, care n-au dovedit să ascundă.”

Oamenii au dus o luptă crâncenă cu foamea, încercând să se salveze și sa-și salveze membrii familiei. Comerțul presupunea vinderea obiectelor din casă pentru câteva banițe de grâu. Așa își amintește **Constantin Badrajan**: *„Anul 46 a fost un an foarte greu, dar, a doua jumătate, după Anul Nou au început foametea. Mureau mulți. În casă – vindeau totul. Pe un kilogram-două de popușoi sau de grâu, luai un covor țesut, alese covoare. Au rămas femei văduve de război, au vândut și acoperișul din tablă la cei mai întăriți, ca să supraviețuiască și tot, săracii, s-au dus...”*

Membrii familiei lui **Andrei Frumusachi**, la fel, au supraviețuit datorită tatălui, care făcea comerț și care a decedat, încercând să-și salveze familia de foamete: *„Noi parcă scăpăm din foamete, nu a murit nimeni: surorile, fratele...Dar, prin iunie, tata, dacă umbla la Bălți și ducea din casă, totul a vândut, lăicer, covoare... Și mai era un lăicer în vrăste știu că la noi...Și erau niște haine. Înainte se făceau hainele din lână de oaie: țarancă,*

---

²⁷⁴ Rechiziții la stat (rus.)

²⁷⁵ Sovietul sătesc (n.a.)

fustă... Și aveam acasă o fustă, o țarancă și covorul cea care a rămas și tata a spus: „Eu mă duc să le vând pe acestea și, dacă le vând pe acestea, noi scăpăm de foamete...” Și s-a dus la Bălți, săracul, cu acelea să le vândă... Și nu le-a vândut și venea acasă. A ajuns la Cucuieți, era o femeie din sat măritată acolo, sora Sandei Negru. Sora ei era acolo și el a ajuns până la dânsa, la femeia ceea, și îi spune: „Catincă, lasă-mă, te rog, să mă odihnesc pe prispă afară, nu îmi trebuie în casă. Am obosit cu totul.” și ea nu l-a primit. A zis că nu se poate, eu ma tem și el a ieșit, s-a dus, s-a oprit la un izvor la marginea drumului și a băut apă și a căzut din puteri și nu a mai putut merge. A dat de el un om din Cucuieți și l-a întrebat cine e și de unde e. El i-a spus și a mai spus: „Porunciți să vină să mă ieie acasă, că nu mai am puteri! Omul acela a venit până la marginea satului și a ajuns la Costache Câșlaru, i-a spus, iar acela a venit la mama și i-a spus: „Ileană, Ileană, Îfeme al tău e bolnav. Iaca a venit un om și mi-a spus.” S-a dus bădița, a fugit și l-a găsit. Era viu încă. A vorbit cu el și l-a scos de la izvorul acela la drum, poate să treacă ceva, dar nu a trecut nimic. Bădița a fugit la Șaptebani, a găsit pe cineva cu calul, dar când a ajuns, tata era deja mort, dar la dânsul era furat totul, nu avea nimic.”

Alimentele cele mai populare erau grăunțele sau grâul, uneori nemăcinat. Copiii mureau de foame, iar cei vârstnici recurgeau la fapte extreme, doar pentru a supraviețui: „Lumea murea de foame. Măi, ce strășnicie era! Primăvara, eram mulți copii în măhală și ne jucam de-a mijatca. Și era un băiat, îi ziceam Ghiță acel din Valea Târnei. Și Ghiță nu vroia să se ascundă, el vroia să amijească., dar aveam o sofcă și era plină cu grăunțe. I-au dejghiocat, că umblau comsomoliștii și căutau prin pod, cautau peste tot. Și el, Ghiță, mereu să mijească lângă lada ceea. Când am venit eu să văd ce face el, dar el săracul lua așa cu mâna și mânca grăunțe crude, c-apoi după aceea el a murit de foamete. Primăvara încă și mai greu era...Mama lua urzici și cu hrean le fierbea și, după aceea... nu era ulei, nu era untură... le făcea cu o mână de crupe și le mâncam cu hrean. Hreanul și acum îmi place, de la foametea ceea! Și așa am ieșit din foamete.

Dar lumea murea pe un capăt. În cimitir nici nu erau locuri, îi duceau și dacă olecuță scurmuu – bine, dacă nu – îi aruncau așa. Lumea mânca mâțe, câini, doar ca să poată supraviețui.”

Foametea atinge culmi înalte, dimensiuni tragice greu de închipuit. Gheorghe Pelin a fost martorul unei situații de canibalism: „Iarna a început foametea. Lumea nu avea ce mânca. Și din cimitire îi scoteau... cum mai ales copiii morți, îi dezgropau și mâncau. A venit la noi un ciubotar în sat era. Chiar eu m-am dus la el, trăia acolo unde amu e Vacarciuc. L-a dat într-o cameră, avea vreo cinci copii. I-am dat să repare încălțăminte. Nu știu cum să vă spun: pe masă, răcitură cu mână de copil avea.”

Teama era un sentiment firesc, era prețul îndoctrinării și omogenizării populației. Trebuia ștersă orice urmă de diferență între subiecții statului totalitar, care trăiau cu toții sub semnul fricii și suspiciunii. Foametea colectivă re-educă oamenii, amplificând dimensiunea tragică a evenimentelor: **Constantin Badrajan** menționează că: „Totul luau și lumea așa era de fricoasă: murea de foame, dar nu se ducea să ia, fiindcă era depozit, unde e piața acum, în partea opusă, acolo era iaz și toate hambarele au fost luate. Fiecare avea hambar. Toate au fost luate, vrei, nu vrei! Au fost trase totul acolo, erau pline cu pâine și nu se ducea nimeni să fure. Iaca acuma îți fură din casă, dar atunci nu se ducea că înfunda pușcăria.”, iar **Andrei Frumusachi** își amintește cum: „Oamenii așa se mai temeau, de nici nu știu. Se făcea krujocul²⁷⁶ ista, o politică de spălare a minții oamenilor și un om, Vasile Lungu, și el a spus că „ne-au înjugat cu totul” Numai atâta a spus: „Ne-au

---

²⁷⁶ Cerc (trad. Din rusă)

înjugat!” și până în ziua a fost luat și nimeni nu a mai știut de el. Oamenii nu erau bogați, dar te pâra cineva cu ceva și gata! Oamenii dormeau prin râpi de frică. Se temeau să nu vină mașina, să îi încarce și să îi ducă.. La noi nu erau bogătași, dar îi luau că aveau plan: atâția oameni să ieie.”

Totul se derula destul de repede, iar oamenii nu aveau timp nici măcar să-și cântărească cuvintele, pentru că erau pedepsiți: *„Toți se temeau atunci. Stăteau mai mulți într-o seară la vorbă și Ion Secrieru a spus că: ”Ce jug am dus până acum... acela a fost de lemn, iată aista al rușilor e mai greu, că e din fier!” Și chiar atunci seara cineva l-a pârât și până dimineața l-au luat.”*

Deci, decesele din cauza foametei nu au fost o consecință a unui dezastru natural, ci au fost mediate de către sistemul sovietic de guvernare. Foametea lesne ar fi putut fi evitată, dar regimul stalinist de guvernare și-a atins țelurile propuse: oamenii trăiau sub jugul terorii și al fricii, nimeni nu a încercat să se opună colectivizării, nimeni nu își exprima nemulțumirea, toți idealizau un om, un partid, care le distrugea identitatea și viața.

Bibliografie:

1. Dulgheru, Valeriu, „Crimele comunismului: rădăcinile comunismului, teroarea roșie, teroarea stalinistă, răstignirea Basarabiei”, Chișinău, Editura Tehnica Info, 2011.
2. Șișcanu, Ion, „Foametea în RSS Moldovenească în anii 1946-1947”// „Revista de istorie a Moldovei”, Nr. 4, 2012, pag. 112-122.